

Bruk av anerkjente merkeordninger og anerkjent miljøledelse i offentlige innkjøp

Hvordan sikre leveranse av varer og tjenester med tredjeparts garanti innenfor miljø, økologi og sosiale/etiske forhold?

1. Innledning

Anskaffelsesreglene åpnet i januar 2017 for en mer offensiv bruk av merkeordninger og miljøledelsessystemer i offentlige anskaffelser. Dette gir bedre mulighet for å ivareta miljøhensyn, og sikre sosiale og etiske standarder.

Denne veilederen er ment å:

- veilede offentlige innkjøpere som vil benytte bærekraftsmerker og miljøledelsessystemer som verktøy i offentlige innkjøp
- inspirere
- forklare regelverket
- gjøre det lønnsomt for leverandørene å sertifisere bedriften og produktene

Merkeordninger og sertifiseringer er naturlig nok bare ett av flere virkemidler for å ivareta miljøhensyn, og sikre sosiale og etiske standarder. Men for innkjøpere og leverandører er dette et enkelt, effektivt og godt virkemiddel.

Og ikke minst vil merkeordninger og sertifiseringer holdes faglig oppdatert, og kravene som stilles er gjennomtenkte, praktiske og gjennomførbare. Dermed vil innkjøpere kunne slippe å utvikle egne krav til anskaffelsen, og leverandørene slipper å forholde seg til stadig ulike krav mellom ulike innkjøpere.

Allerede i dag er flere tusen bedrifter, tjenester og produkter sertifisert på det norske markedet . Bruk av anerkjente¹⁾ merkeordninger og krav om sertifisert miljøledelse vil gi disse et konkurransefortrinn, og på den måten gi et viktig bidrag til en bedre hverdag for alle.

Denne veilederen gir ikke en totalveiledning for miljøkrav og -kriterier ved innkjøp. Difi har en bredere tilnærming om hvordan minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger ved innkjøp. Se www.anskaffelser.no for nærmere veiledning.

¹⁾ Med "anerkjent" menes i dette dokument, merkeordninger og miljøledelsessystemer som oppfyller betingelsene i henholdsvis § 15-3 og § 16-7 i forskrift om offentlige anskaffelser for å kunne benyttes i offentlige innkjøp.

Lisenser/sertifikater som dokumentasjon forenkler vurderingen av miljødokumentasjon fra tilbydere (evalueringen), samtidig som innkjøper får levert tjenester og produkter med en uavhengig sertifisering/merking. En konsistent bruk av anerkjente merkeordninger og sertifisert miljøledelse i offentlig sektor vil også være effektiviserende for leverandørene. De slipper å forholde seg til stadig endrede krav og dermed minskes administrasjonsbyrden ved dokumentasjon. Dette gir et klart konkurransefortrinn for disse leverandørene, slik det er ønsket på veien mot det Grønne Skiftet.

Veilederen er utviklet i et samarbeid mellom Stiftelsen Miljømerking, DebiolInfo, Fairtrade Norge og Stiftelsen Miljøfyrtårn. Advokat Robert Myhre fra Wahl Larsen Advokatfirma har gitt juridisk bistand og tilslutning til de valgte juridiske tolkninger.

2. Skjematisk oversikt

Her følger en skjematisk oversikt over hvilke typer anerkjente merkeordninger og sertifisert miljøledelse sertifiseringer som kan benyttes som krav og dokumentasjon innenfor de ulike fasene i en anskaffelsesprosess. Vi har i oversikten og den øvrige veiledningen benyttet de ordningene som er mest utbredt i Norge som eksempler. Det finnes et varierende antall andre anerkjente merker innenfor ulike produktområder. I neste utgave av veilederen er det en ambisjon å inkludere oversikter over disse.

	Kvalifikasjonskrav	Tekniske spesifikasjoner	Tildelingskriterier	Kontraktskrav
Ø-merket og tilsvarende merker		X	X	X
Fairtrade og tilsvarende merker		X	X	X
Svanemerket og tilsvarende merker		X	X	X
Miljøfyrtårn	X		Kan tjene som dokumentasjon på oppfyllelse av oppstilte tildelingskriterier	X
ISO 14001, EMAS	X		Kan tjene som dokumentasjon på oppfyllelse av oppstilte tildelingskriterier	X

3. Oversikt over anskaffelsesreglene

I lov om offentlige anskaffelser § 5 fremgår følgende «Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Disse oppdragsgiverne skal også ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter».

I henhold til regelverket kan hensyn til miljø og andre samfunnshensyn ivaretas på flere måter.

Kvalifikasjonskrav må være oppfylt for at leverandørene skal kunne delta i konkurransen, mens kontraktsvilkår først gjelder etter at kontrakten er inngått.

Kravspesifikasjonen er en beskrivelse av ytelsen som skal anskaffes, og gjelder mer de tekniske sidene av leveransen.

Kontraktsvilkårene gjelder betingelsene ytelsen (tjenesten eller produktet) skal leveres på, slik som dokumentert miljøstandard, betaling, levering, garantier osv.

Tildelingskriterier er hensyn oppdragsgiver vektlegger ved valg av tilbud. Her vil ikke manglende oppfyllelse medføre avvisning av tilbudet, men bare at man får færre poeng i evalueringen.

Kvalifikasjonskrav må være oppfylt, ellers skal leverandøren avvises.

Avvik fra kravspesifikasjon og kontraktsvilkår skal ikke nødvendigvis behandles like strengt som brudd på kvalifikasjonskrav, idet dette noen ganger kan kompenseres gjennom å gi et pristillegg i evalueringen av tilbudene eller bot for oversittelse av frist for innføring av sertifisert miljøledelse/merket produkt.

Bruk sunn fornuft – ta hensyn til miljø og andre samfunnshensyn der det er relevant for anskaffelsen.

4. Markedsanalyse og dialog med markedet

Før konkurransen kan innkjøperen kontakte potensielle leverandører, organisasjoner og andre for å få informasjon. Dette kalles ofte for en dialog med markedet, eller en markedsanalyse. Dette kan være særlig nyttig for å undersøke «miljømodenheten», dvs. antall sertifiserte virksomheter, varer og tjenester innenfor den aktuelle bransjen. Følgende databaser er nyttige i denne sammenheng:

- Svanemerket www.svanemerket.no/produkter
 - Ø-merket <https://portal.debio.no/ACM/apps/#/certsearch/no>
 - Fairtrade <http://www.fairtrade.no/produkter/utsalgssteder/>
 - Miljøfyrtårn <http://miljofyrtarn.no/vårt-nettverk/gyldige-miljøfyrtårn>
 - ISO 14001 www.kvalex.no
 - EMAS www.kvalex.no
-
- ISO 14001 og EMAS kan brukes i alle bransjer
 - Miljøfyrtårn sertifiserer mer enn 70 bransjer. Det er noen felles kriterier for alle, i tillegg til kriterier som er spesifikke for den enkelte bransjen.
<http://miljofyrtarn.no/dette-er-miljøfyrtårn/bransjekriterier/>
 - Svanemerkets kriterier for forskjellige varer og tjenester finner du her:
<http://www.svanemerket.no/svanens-krav/>
 - Økologisk merking: <https://debio.no/debios-merker/>
 - Sosiale/etiske merker (Fairtrade):
Fairtrade-merket har standarder for småskalabønder, og for arbeidere ved plantasjer. I tillegg er det standarder utviklet spesifikt for ulike råvarer, for henholdsvis småskalabønder og arbeidere ved plantasjer.
<https://www.fairtrade.net/standards/our-standards.html>

5. Miljøledelsessystemer

5.1 Om miljøledelsessystemer

Et miljøledelsessystem skal sikre gode rutiner og tiltak i bedriften, slik at virksomheten i minst mulig grad belaster miljøet. Dette krever både at bedriften har oversikt over egen virksomhet, slik at man er oppmerksom på hvilke områder som representerer en miljøbelastning, og at virksomheten sørger for gode rutiner og eventuelle forbedringstiltak, der dette er mulig.

Meningen er at et miljøledelsessystem både skal forplikte ledelsen i bedriften, føre til konkrete tiltak, samt bidra til kommunikasjon internt og eksternt om faktiske tiltak og ambisjoner.

Sertifisert miljøledelse innebærer at en uavhengig tredjepart har gjennomgått miljøledelsestiltakene, og vurdert at de oppfyller kriterier som settes i bestemte systemer eller standarder. Et krav om attest/sertifisering innebærer derfor en bedre kontroll med leverandøren, og gjør at oppdragsgiver slipper å måtte foreta vanskelige kvalitative vurderinger av om miljøledelsestiltakene i bedriften er gode nok. På denne måten sikrer man at leverandøren har systemer for miljøforbedring i egen drift og leveranser som gjør denne i bedre stand til å levere varer og tjenester med en god miljøprestasjon.

5.2 Ulike miljøledelsessystemer

I Norge er det pr i dag tre anerkjente miljøledelsessystemer. Disse er ISO 14001, EMAS og Miljøfyrtårn:

ISO 14001 er verdens mest benyttede standard for miljøledelse. I Norge har Standard Norge ansvaret for å administrere standarden.

EU har utviklet et miljøledelsessystem som kalles EMAS. Dette har tatt utgangspunkt i ISO 14001, men har noen punkter som går lengre, slik som:

- en offentlig miljøredegjørelse, hovedrapport hvert 3. år med årlig oppdatering av data
- en fremvisning av årlige, målbare miljømessige forbedringer
- en vurdering av miljøprestasjonen både ved intern revisjon og ledelsesgjennomgang

EMAS standarden administreres i Norge av Miljødirektoratet. Både for EMAS og ISO 14001 gjelder det at et antall sertifiseringsorganer²⁾ gjennomfører en tredjeparts kontroll og sertifisering. Norsk Akkreditering godkjenner på forhånd disse sertifiseringsorganene.

²⁾ DNV GL Group, KiwaTeknologisk Institutt, Dovre Sertifisering med flere.

Miljøledelsessystemet Miljøfyrtårn driftes av Stiftelsen Miljøfyrtårn. Norske kommuner og sentrale organisasjoner, som LO, NHO, Virke og Bedriftsforbundet, står bak Stiftelsen Miljøfyrtårn. Miljøfyrtårn er i dag Norges mest brukte miljøsertifisering.

Miljøfyrtårn har mange av de samme kriteriene som ISO 14001 og EMAS, men skiller seg hovedsakelig ut ved å ha predefinerte bransjekriterier for indre- og ytre miljø for over 70 ulike bransjer. I Miljøfyrtårn inngår også en rekke verktøy for en effektiv sertifiseringsprosess og oppfølging etter sertifisering.

5.3. Miljøledelsessystem som kvalifikasjonskrav

Oppdragsgivere kan stille kvalifikasjonskrav om at leverandører har et miljøledelsessystem, der dette er relevant. Dersom kvalifikasjonskravet ikke er oppfylt, kan leverandøren ikke delta i konkurransen. Dette er derfor et kraftig virkemiddel, som vi først og fremst anbefaler å bruke der det er et "modent marked", gjentatte leveranser og en anskaffelse av en viss størrelse.

Etter forskriften § 16-6 (1) g) kan det stilles krav om at leverandørene beskriver miljøledelsestiltak. Det følger av dette at oppdragsgiver kan stille krav om at leverandørene har et tilfredsstillende miljøledelsessystem.

Etter forskriften § 16-7 kan oppdragsgiver stille strengere krav, ved å kreve at leverandørens miljøledelsessystem oppfyller visse miljøledelsessystemer eller -standarder. Det skal i så fall kreves at leverandøren enten har:

- 1) EMAS,
- 2) andre "anerkjente miljøledelsessystemer", eller
- 3) andre miljøledelsesstandarder basert på relevante europeiske eller internasjonale standarder fra akkrediterte organer.

Dersom leverandøren kan fremvise tilsvarende attester utstedt av andre organer i andre EØS-stater, skal dette godtas av oppdragsgiver. Miljøfyrtårn må etter vår mening anses for å være en «tilsvarende attest» som EMAS. Det er i forbindelse med prosessen om å bli anerkjent etter forordning 1221/2009 gjennomført en omfattende sammenligning fra EU-kommisjonens side, mellom EMAS og Miljøfyrtårn. Rapporten har konkludert med at Miljøfyrtårn på alle vesentlige punkter tilsvarer EMAS sine krav.

Det kan i konkurransegrunnlaget for eksempel brukes følgende formulering:

«Det kreves at leverandøren er sertifisert for miljøledelse, i form av EMAS, ISO 14001 eller Miljøfyrtårn. Det kan også fremlegges andre attester utstedt av organer i andre EØS-organer, forutsatt at leverandøren kan dokumentere at disse tilsvarer EMAS eller ISO 14001.

Oppdragsgiveren vil godta annen dokumentasjon for tilsvarende miljøledelsestiltak dersom leverandøren ikke har mulighet til å få slike attester innen fristen, og dette ikke skyldes leverandøren selv. Dette forutsetter at leverandøren dokumenterer at disse tiltakene tilsvarer de etterspurte kvalitetssikringsstandardene eller miljøledelsessystemene eller -standardene.»

5.4 Miljøledelse som tildelingskriterium

Oppdragsgiver kan benytte "miljø" som tildelingskriterium. Det vil si at tilbudet får poeng etter hvor godt ulike miljøhensyn ivaretas i forbindelse med anskaffelsen. Det kan være vanskelig å kontrollere og etterprøve hvilke miljøegenskaper leveransen har, og et sertifisert miljøledelsessystem kan da være aktuelt som dokumentasjon på hva som tilbys.

Dette vil først og fremst være aktuelt ved tjenester, og det forutsettes at miljøledelsessystemet inneholder informasjon som dekker innholdet i tildelingskriteriet. Det er derfor nødvendig å se om innholdet i miljøledelsessystemet er relevant i forhold til ytelsen som skal leveres under kontrakten.

Eksempel innkjøp av hotelltjenester:

«Det vil bli tildelt poeng etter prosentandel/-antall produkter av økologiske produkter (i henhold til økologiforskriften³⁾ (produkter produsert i Norge) eller (EF) 834/2007 (produkter produsert i andre land)) som serveres i frokostserveringen i forbindelse med tjenesten.

Et økende antall poeng innvilges for 1 til 5 tilbudte økologiske produkter.

Dokumentasjonskrav:

For hoteller som har anerkjente miljøledelsessystemer som Miljøfyrtårn, ISO 14001, eller EMAS så kan denne legges ved som dokumentasjon, under forutsetning av at kriteriet er dekket av sertifiseringen. Svanemerkelisens eller annen egnet dokumentasjon som viser kriterieoppfyllelse vil også bli akseptert.»

³⁾ Forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr (økologiforskriften) FOR-2017-03-18-355.

5.5 Miljøledelsessystem som kontraktsvilkår

For å sikre nok konkurranse om kontrakten (for eksempel i et umodent marked), kan det være aktuelt å kreve at en leverandør blir sertifisert etter et anerkjent miljøledelsessystem etter kontraktsinngåelsen, i stedet for at sertifisering skal være klar allerede når konkurransen starter. Dette gjør at også leverandører uten sertifisering kan delta i konkurransen, forutsatt at de forplikter seg til å ha sertifisering på plass innen en gitt frist. Oppdragsgiver kan for eksempel kreve at en leverandør og/eller underleverandører må være sertifisert for miljøledelse innen en viss tid, typisk ett år.

Det er da samtidig nødvendig å ta inn bestemmelser i kontrakten som gir mulighet til å heve kontrakten, dersom sertifisering ikke er på plass innenfor fristen. Det kan i tillegg også være en god idé å stille krav om at søknaden skal være inngitt innen en kort frist etter kontraktsigneringen. Det kan her benyttes for eksempel følgende formulering:

«Dersom leverandøren ikke allerede er sertifisert etter et anerkjent system for miljøledelse (f.eks. ISO 14001, EMAS, eller Miljøfyrtårn), forplikter leverandøren seg til å starte en prosess for å bli sertifisert innen (dato). Dersom slik igangsettelse ikke er gjort innen fristen, eller virksomheten ikke er sertifisert innen oppgitt dato, anses dette for å være et vesentlig kontraktsbrudd. Det er leverandøren som bærer risikoen for at virksomheten oppfyller kravene, og blir sertifisert».

For å unngå unødvendige konkurransebegrensninger, kan det være en god idé å vise til ikke bare ett, men til flere anerkjente miljøledelsessystemer samtidig.

Det kan også være andre sanksjoner dersom kravet ikke oppfylles, slik som dagbøter på for eksempel 0,1 % av kontraktperioden for en periode på opptil 100 dager.

6. Miljømerker

6.1 Om miljømerker

Et miljømerke bekrefter at et produkt eller tjeneste har bestemte miljøegenskaper. Det vil si at ytelsen som anskaffes ikke har visse negative miljøkonsekvenser. Det er i prinsippet opp til hvert enkelt miljømerke å definere hvilke miljøkonsekvenser ytelsen skal prøves opp mot. Det kan være miljøkonsekvenser knyttet til råvareuttak, produksjon, transport, bruk eller destruksjon/gjenvinning.

Ikke alle miljømerker holder like god standard, og regelverket har derfor visse begrensninger med hensyn til hvilke miljømerker oppdragsgivere kan etterspørre.

6.2 Miljømerker som kravspesifikasjon

Krav om et bestemt merke

Oppdragsgiveren kan i henhold til § 8-6 og § 15-3 i ny forskrift om offentlige anskaffelser kreve en bestemt merkeordning som dokumentasjon for at varene, tjenestene eller bygge- og anleggsarbeidene har miljømessige, sosiale eller andre egenskaper som angitt i kravspesifikasjonene, tildelingskriteriene eller kontraktvilkårene. Det vil si at regelverket ikke bare åpner for bruk av rene miljømerker, men også andre merker som ivaretar sosiale hensyn.

For å stille krav om ytelsen som tilbys har et bestemt merke, må merkeordningen det vises til oppfylle følgende krav:

1. alle kravene for å få merket må ha "tilknytning til leveransen" og kravene må være "egnet til å beskrive egenskapene" ved ytelsen som skal anskaffes
2. kravene skal være basert på etterprøvbare og ikke-diskriminerende kriterier
3. de er utviklet ved hjelp av en åpen og gjennomsiktig prosedyre der alle relevante aktører, inkludert offentlige organer, forbrukere, partene i arbeidslivet, produsenter, distributører og ikke-statlige organisasjoner, kan delta
4. merkeordningen skal være tilgjengelig for alle interesserte, og
5. merkekravene skal være fastsatt av en tredjepart som leverandøren/produsenten som søker om lisens selv ikke har avgjørende innflytelse over

Før det kreves at varen eller tjenesten er miljømerket, er det derfor viktig å kjenne til om disse fem vilkårene er oppfylt.

Det finnes et stort antall ulike bærekraftsmerker i verden, men et fåtall av disse har noen utbredelse i Norden. Disse kan hovedsakelig deles i tre typer: Type 1 merker som er livsløpsbaserte tredjeparts merker (eksempelvis Svanemerket, EU Ecolabel, Blå Engel, TCO, Eco Mark), råvaremerker (eksempelvis Ø-merket og FSC/PEFC merket) og en-parameters miljømerker (eksempelvis Energy Star for kontormaskiner). Merker for rettferdig handel kommer i tillegg (eksempelvis Fairtrade, UTZ).

Miljømerker type I (ISO 14024) som Svanemerket og EU Ecolabel (EU Blomsten), det tyske Blå Engel, Japans Ecomark med flere, anses å oppfylle betingelsene. Ø-merket for produksjon av økologisk mat oppfyller krav i forskrift om økologiske landbruksprodukter og næringsmidler: «Forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr» (FOR-2017-03-18-355). Denne forskriften bygger på en egen EU-forordning. Mattilsynet er ansvarlig for utvikling og forvaltning av økologiregelverket. Debio er ansvarlig for å føre tilsyn med virksomheter som produserer og videreforedler økologisk mat. Etter vår mening oppfyller Ø-merket betingelsene i regelverket.

For å unngå unødvendige konkurransebegrensninger, kan det være en god idé å vise til ikke bare ett, men til flere merkeordninger samtidig. Dette kan for eksempel gjøres ved følgende formulering:

«Rengjøringsmidler skal være merket med Svanemerket, Bra Miljøval, EU Ecolabel eller tilsvarende merker.

Tilbydere som tilbyr andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres miljømerke kan anses likeverdige/tilsvarende.»

Andre merkeordninger

Forskriften forutsetter altså at det kan kreves at varen eller tjenesten som tilbys for eksempel er Svanemerket. Leverandører som har andre merkeordninger kan imidlertid dokumentere dette i stedet, men forutsetningen er da at merkekravene er tilsvarende. I praksis er dette en vanskelig oppgave for oppdragsgiver å vurdere, idet det kan være mange merkekrav og vanskelig å vurdere disse opp mot hverandre.

Det er leverandørene som i sitt tilbud må sannsynliggjøre at merkekravene er de samme, og det må forventes at oppdragsgiver setter av noe tid til å gjøre en vurdering av om de er tilsvarende. Men det vil også være en grense for hvor mye ressurser oppdragsgiver skal benytte for å vurdere dette, uten at det er mulig å angi noen klar grense. Vurderingen vil avhenge av hvor mye arbeid leverandøren selv har lagt ned i presentasjonen av merkekravene i sitt tilbud, og hvor stor verdi det er på anskaffelsen.

Annen dokumentasjon

Dersom det "skyldes leverandøren selv" at han ikke har mulighet til å delta i merkeordningen eller en tilsvarende merkeordning innen tilbudsfristen, er det ikke adgang til å fremlegge annen dokumentasjon på at merkekravene er oppfylt.

Utgangspunktet må da tas i hvor lang tid det normalt vil ta å få et miljømerke, dersom leverandøren leverer en komplett søknad med all dokumentasjon til den aktuelle instansen som utsteder miljømerket. Dersom tilbudsfristen er kortere enn dette, vil det i utgangspunktet ikke være leverandørens skyld at han ikke rekker å delta i merkeordningen.

Det vil normalt ta tid å få utstedt et miljømerke, og det kan derfor oppstå situasjoner der en leverandør ikke har mulighet til å delta i merkeordningen eller en tilsvarende merkeordning innen tilbudsfristen som er satt. Regelverket åpner da for at leverandøren i tilbudet sitt kan dokumentere at merkekravene er oppfylt på andre måter, for eksempel ved å fremlegge teknisk dokumentasjon fra produsenten.

Oppdragsgiver kan benytte en veiledende kunngjøring (Prior Information Notice) hvor det informeres om at miljømerking vil bli et krav i konkurransen. Hvis dette er gjort innenfor en tidsperiode som gjør det mulig å skaffe seg en sertifisering så vil dette ha betydning for om tidsfristen som settes opp er et hinder.

Prioritert volumproduktene: Særlig ved obligatorisk krav om merking (teknisk spesifisering), anbefales det å begrense et krav om merking til de produkttypene som utgjør de største volumene av produkter som omfattes av en avtale. For møbler vil dette for eksempel bety at det blir viktigere å levere en miljømerket kontorstol enn en miljømerket resepsjonsdisk.

6.3 Miljømerke som kontraktsvilkår

For å øke konkurransen kan oppdragsgiver vurdere å stille krav om at varen eller tjenesten skal være miljømerket innenfor en frist etter kontraktsinngåelsen. En passende tidsfrist kan være for eksempel ett år.

Her følger noen eksempler på formuleringer for vareleveranse. Klipp ut og lim inn i konkurransegrunnlaget og tilpass til den aktuelle konkurranse:

«Det kreves at engangskopper og skåler Svanemerkes innen (dato). Tilbydere som velger sertifisering for andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres miljømerke kan anses likeverdige/tilsvarende.»

Det er da samtidig nødvendig å ta inn bestemmelser i kontrakten som gir mulighet til å heve kontrakten, dersom miljømerkingen ikke er på plass innenfor fristen. Det kan også være en god idé å stille krav om at søknaden skal være inngitt innen en kort frist etter kontraktsigneringen i tillegg. Det kan her benyttes for eksempel følgende formulering:

«Leverandøren forplikter seg til å søke om merke X innen (dato). Ytelsen må være merket innen (dato). Dersom slik søknad ikke er inngitt innen fristen, eller ytelsen ikke er merket innen oppgitt dato, anses dette for å være et vesentlig kontraktsbrudd. Det er leverandøren som bærer risikoen for at ytelsen oppfyller merkekravene, og blir sertifisert.»

Det kan også være andre sanksjoner dersom kravet ikke oppfylles, slik som dagbøter på for eksempel 0,1 % av kontraktsperioden for en periode på opp til 100 dager.

6.4 Miljømerker som tildelingskriterier

Tildelingskriterier er spesielt godt egnet når oppdragsgiver ønsker å gi uttelling for høy bærekraftsprestasjon på leveransen og det er stor forskjell på denne mellom de ulike leveransene. Oppdragsgiver kan naturligvis benytte ulike miljøhensyn som tildelingskriterier. Henvi-
sing til miljømerker kan imidlertid være mer effektivt og enklere. Ved bruk av miljømerker som tildelingskriterier vil de som har merkene oppnå flere poeng i evalueringen. Dette gir en mulighet til å veie miljøhensyn opp mot pris, og vil virke mindre konkurransebegrensende enn dersom man setter miljøkrav opp som krav i kravspesifikasjonen.

Her gjelder de samme begrensninger som ved bruk av miljømerker som del av kravspesifikasjonen. Det vil si at merkekravene må oppfylle de betingelser regelverket setter opp for bruk av merker som del av kravspesifikasjonen (se kapittel 6.2 første avsnitt). Videre bør det åpnes for merker som oppfyller tilsvarende krav, og også fremleggelse av alternativ dokumentasjon dersom tilbyderen har gyldige grunner til ikke å fremskaffe miljømerking i tide. Det er flere måter å formulere dette på i konkurransegrunnlaget. Eksempler kan være:

«Tildelingskriteriet 'miljø' vektet 30 %. Det vil vektlegges om varen er merket med Svanemerket, EU Ecolabel, TCO eller Blå Engel. Tilsvarende merker vil også gi uttelling.

Tilbydere som tilbyr andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres miljømerke kan anses likeverdige/tilsvarende med de merker som spesifisert over. Den aktuelle dokumentasjon må oppfylle dokumentasjonskravet for de ulike krav hos Svanemerket».

Her følger et eksempel på formulering for møbler. Klipp ut og lim inn i konkurransegrunnlaget og tilpass til den aktuelle konkurranse:

«Tildelingskriteriet 'Miljø' vektet 30 %. Det vil vektlegges om varen er merket med Svanemerket eller EU Ecolabel. Tilsvarende merker vil også gi uttelling. Andre merker vil gi lavere score, dersom miljømerkene vurderes som mindre relevante eller omfattende. FSC/PEFC vil gi 20 % uttelling i forhold til Svanemerket.

Tilbydere som tilbyr andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres miljømerke kan anses likeverdige/tilsvarende med de merker som spesifisert over. Den aktuelle dokumentasjon må oppfylle dokumentasjonskravet for de ulike krav hos Svanemerket».

Her kan man med fordel vekte miljøscore opp mot antatt volum på de ulike møbeltypene. Under følger et eksempel på formulering for økologisk mat og drikke. Klipp ut og lim inn i konkurransegrunnlaget og tilpass til den aktuelle konkurranse:

«I tildelingskriteriet 'Miljø' legges det vekt på om produktene er produsert på en økologisk måte. Tildelingskriteriet veier 30 %. Dersom produktene er Ø-merket eller tilsvarende, vil dette gi full uttelling. Tilsvarende merker vil være for eksempel EU-merket, det danske røde Ø-merket, det svenske KRAV-merket, det finske Luomo eller Demetermerket for biodynamisk produksjon.

Tilbydere som tilbyr andre merker enn de nevnt i avsnittet over har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres økologimerke kan anses likeverdige/tilsvarende med de merker som spesifisert over».

7. Sosiale merkeordninger

7.1 Om sosiale merkekrav

Sosiale krav retter seg som regel mot produksjonen av varene, eller utførelse av tjenestene. Sosiale krav kan knytte seg til rettferdig handel. Det vil si handel som sikrer produsentene et minstemål av rettigheter. Det kan imidlertid også dekke rettigheter for arbeidstakere, slik som å sikre de grunnleggende ILO-konvensjonene (herunder forbud mot barnarbeid). Den mest kjente merkeordningen er Fairtrade.

7.2 Sosiale merkekrav i kravspesifikasjonen

Regelverket skiller i utgangspunktet ikke mellom merker som ivaretar miljøhensyn og merker som ivaretar sosiale hensyn. Det vil si at de samme muligheter og begrensninger som nevnt ovenfor når det gjelder miljømerking som kravspesifikasjon og tildelingskriterier som utgangspunkt også gjelder for sosiale merker.

Det er en viss uenighet om adgangen til å benytte merkekrav som skal ivareta sosiale hensyn som kravspesifikasjon. I den norske forskriften § 15-3 (1) a) andre punktum er det imidlertid nå presisert at merkekravene kan omfatte faktorer i leveransens livssyklus selv om disse ikke påvirker ytelsens egenskaper.

Basert på presiseringen i den norske forskriften, legges det til grunn i denne veilederen at faktorer som arbeidstakerrettigheter kan inngå i merkekravene. Dette gjelder for eksempel forbud mot barnarbeid, foreningsretten og rett til likelønn.

7.3 Sosiale merkekrav som tildelingskriterier

Sosiale merkekrav kan benyttes også som tildelingskriterier, på linje med miljømerker. Et eksempel på hvordan konkurransegrunnlaget kan formuleres er:

«Produkter produsert under forhold forenlig med ILOs kjernekonvensjoner og som sikrer rettferdig handel, vil vektas med 30 % som tildelingskriterier. Det vil bli lagt vekt på at varen oppfyller kriterier for etisk handel og er merket med et anerkjent etikkmerke som Fairtrade-merket eller tilsvarende merker.

Tilbydere som tilbyr andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres sosiale merkekrav kan anses likeverdige/tilsvarende med de merker som spesifisert over».

Her kan man med fordel vekte miljøscore opp mot antatt volum på de ulike produkttypene.

7.4 Sosiale merkekrav som kontraktskrav

Sosiale merkekrav kan også benyttes som kontraktskrav. Et eksempel på hvordan konkurransegrunnlaget kan formuleres ved en vareleveranse her:

«For å bedre sporbarhet og trygge arbeidsforhold i leverandørkjeden kreves det at vare/produkttype sertifiseres som Fairtrade innen (dato). Tilbydere som velger sertifisering for andre merker har det juridiske ansvaret for å dokumentere at deres merke kan anses likeverdige/tilsvarende».

8. Kilder/referanser for teksten

- Buying Green Handbook fra EU-kommisjonen, http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm
- Ny norsk forskrift for offentlige anskaffelser <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-08-12-974>
- Konklusjoner fra det nordiske samarbeidsprosjekt om tolkning av regelverket – Working Package 3
- Procura+Manual fra ICLEI, <http://www.procuraplus.org/manual/>
- <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/klima-og-miljo/miljoledelse-og-miljokompetanse>
- <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/klima-og-miljo/miljomerker>
- ISEAL Guidance – role of labels <http://www.isealalliance.org/online-community/resources/iseal-guidance-on-the-eu-public-procurement-directives>

9. Kommende versjoner av veileder

I kommende versjon av veileder vil vedlegg med følgende innhold inkluderes:

- Vurdering av ulike merkeordninger og miljøledelsessystemer opp mot vilkår i ny Forskrift for offentlige anskaffelser
- Oversikt over hvilke Miljømerker som er aktuelle for ulike varer/tjenester i det nordiske markedet.

Veilederen er utviklet i et samarbeid mellom Stiftelsen Miljømerking, DebioInfo, Fairtrade Norge og Stiftelsen Miljøfyrtårn. Advokat Robert Myhre fra Wahl Larsen Advokatfirma har gitt juridisk bistand og tilslutning til de valgte juridiske tolkninger.

www.svanemerket.no

www.debio.no

www.fairtrade.no

www.miljofyrtarn.no